
SERİ

B

CİLT

54

SAYI

1

2004

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

F.1

DEMİRKÖY VE İĞNEADA ÇEVRESİNDE ORMAN-HALK İLİŞKİLERİ¹⁾

Prof. Dr. Abdi EKİZOĞLU²⁾
Ar. Gör. H. Tezcan YILDIRIM²⁾

Kısa Özet

Demirköy ve İğneada çevresindeki ormanlarla halkın ilişkisi çok eski tarihlerden beri çeşitli amaçlarla olmuştur. Günümüzde de bu ilişki genellikle benzer amaçlarla sürdürülmekle birlikte, toplumsal yapıda ortaya çıkan değişme ve gelişmelerin orman kaynaklarına yönelik halkın istemlerini önemli ölçüde etkileyeceği anlaşılmaktadır.

Demirköy ve İğneada çevresi, zengin orman kaynakları, madenleri ve ünlü mermer yatakları, Karadeniz kıyısındaki koyları ve kumsalları, küçük gölleri, bataklık alanları ve longos ormanları ile başta turizm olmak üzere ormancılık, yaban yaşamı, madencilik ve balıkçılık etkinlikleri açısından büyük potansiyele sahip görülmektedir. Yörede bu tür etkinliklerin yoğunlaşması orman-halk ilişkilerini de etkileyecek ve bir takım sorunları beraberinde getirecektir.

Bu yazıda, Demirköy ve İğneada çevresindeki orman-halk ilişkilerinin incelenmesi, sorunlar ve öneriler üzerinde durulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkla ilişkiler, Orman kaynakları, Orman ürünleri

FOREST-PUBLIC RELATIONSHIP IN DEMIRKOY AND IGNEADA REGIONS

Abstract

The relationship between the forests and people in Demirköy and İğneada has many dimensions in historical perspective. Nowadays this relationship is continuing similarly. But it is estimated that social change will affect people demands to forest resources.

Demirköy and İğneada with their rich forest resources, mines and marble layers, bays and beaches on Black Sea shores, little lakes, swamps, and wetland forests have great potential especially for tourism, forestry, wildlife, mining, and fishery activities. Increase of these kinds of activities will affect forest-people relations and create some problems. Measures should be developed to prevent the forests from negative influences in Demirköy and İğneada.

In this paper, forest-people relations, the problems, and suggestions for Demirköy and İğneada are aimed to be explained.

Keywords: Forest-Public relations, Forest resources, Forest products

¹⁾ Bu yazı, 7-8 Haziran 2000 tarihlerinde "Demirköy-İğneada Ormanları ve Çevre Sorunları" sempozyumunda sunulan bildirinin güncelleştirilmiş şeklidir.

²⁾ İ.Ü. Orman Fakültesi Ormancılık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalı

1. GİRİŞ

Bilindiği üzere ormanlar, bir yandan odun hammaddesinin ve ayrıca bir takım bitkisel (tohum, çiçek, yaprak, kök, kabuk, meyve gibi), hayvansal (av hayvanları gibi) ve mineral (taş, kum, madenler gibi) nitelikteki ürünlerin kaynağı olarak yararlar sağlamakta; öte yandan da toprağı korumak, su üretimi ile su varlığını korumak ve düzenlemek, iklim ve sağlık üzerinde olumlu etkiler yapmak, iş olanakları yaratmak, eğlenme, dinlenme ve boş zamanları değerlendirme eylemleri ve turizm etkinlikleri için katkıda bulunmak suretiyle birçok sosyal ve kültürel hizmetler de görmektedir.

Ormanların sahip olduğu ürün ve hizmet biçimindeki bu potansiyel yararlardan birisi ya da birkaçı toplumun isteklerine ve yöresel koşullara göre önem kazanmaktadır. Yine, toplumsal yapıda zamanla ortaya çıkan değişme ve gelişmeler de orman-halk ilişkilerini etkilemektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da halkın ormanlardan beklentileri ve yararlanmaları değişmektedir.

Ülkemizde yakın zamana kadar orman-halk ilişkileri denince genellikle ormanların içinde ve yakınında bulunan ve ormanlardan yasal yada yasal olmayan yollarla çeşitli amaçlarla yararlanan orman köylülerinin ormanla ilişkileri anlaşılmıştır. Bu ilişkiler kapsamında, orman köylülerinin ormanlarda ağaç kesme, tarla açma, hayvan otlatma, orman yakma vb gibi yasa dışı eylemlerinin izlenmesi ve önlenmesi, orman köylülerinin kalkındırılmalarının desteklenmesi, ormancılık çalışmalarında işlendirilmesi ve orman köylülerine yasa gereğince tanınan orman ürünlerinden yararlanma halklarının uygulanması vb gibi iş ve işlemler ele alınmıştır.

Günümüzde ülke nüfusunun yarıdan çoğunun kentlerde yaşamakta oluşu, bu nüfusun eskiye oranla ormanlardan daha yoğun bir biçimde yararlanmasına ve ormanlara zararlı etkilerde bulunmasına yol açmıştır. Bu durum, orman-halk ilişkileri konusunun kırsal nüfus ile kentsel nüfusun ormanlarla ilişkisinin birlikte değerlendirilmesi biçiminde ele alınması gereğini ortaya koymuştur.

Gerçekten, ülkemiz hızla kentleşmekte ve özellikle batı bölgelerine yönelme daha ağırlık kazanmaktadır. Bu tür gelişme ve değişimin doğurduğu sorunların başında büyüyen kentlerin yakınındaki orman alanlarının yerleşme yeri haline dönüştürülmesi gelmektedir.

Ayrıca, ulaşım olanaklarının ve taşıt araçları sayısının artması, ekonomik yapıdaki değişiklikler, deniz kıyısındaki yazlık ve dinlenme konutlarına benzer biçimde ormanlık alanlarda da konut edinme ve yapma etkinliğini çoğaltmıştır.

Yine, ülkemizin özellikle güney ve batı bölgelerinde ve son yıllarda kuzey bölgelerinde turizm etkinliği büyük bir gelişme göstermiştir. Ancak ormanların aleyhine olarak gelişen turizm, orman alanlarının turizm tesisleri için tahsisini tartışılır hale getirmiştir.

Öte yandan, orman alanlarında linyit kömürü arama ve çıkarma; taş, kum, kireç ve maden ocakları açma ve işletme vb gibi amaçlarla verilen izinler de orman alanlarının tahribine yol açan ve sürekliliğini zedeleyen bir nitelik göstermektedir.

Günümüzde büyük kentlerdeki aşırı nüfus yoğunluğu, endüstrileşme ve yaşam düzeyinin yükselmesi gibi nedenler, bir yandan içme suyunun ve endüstrinin gereksinme duyduğu suyun sağlanmasını gittikçe önemi artan bir sorun haline getirmiş, öte yandan kentlerde kapalı yerlerde yaşayan ve çalışan insanları eğlenme, dinlenme ve boş zamanı değerlendirme eylemleri için kırsal alanlara ve özellikle ormanlara yöneltmiştir.

Orman-halk ilişkileri konusunda ülke genelinde görülen bu tür değişme ve gelişmelerin doğaldır ki Demirköy ve İğneada çevresindeki ormanlar üzerinde de etkileri olacaktır.

Bu yazının amacı, Demirköy ve İğneada çevresindeki ormanlar ile kırsal ve kentsel nüfusun ilişkilerini incelemek, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durmaktır.

2. DOĞAL YAPI

Demirköy İlçesi ve onun bir beldesi olan İğneada çevresinde Yıldız Dağlarından kaynaklanan ve Karadenize akan çok sayıda dere bulunmaktadır. Bunların en önemleri Bulanıkdere, Arnavutdere, Madra Deresi, Derinceçit Deresi, Aftos Deresi ve Mavroça Deresidir. Bu dereler başlangıç yerlerinde derin yamaçlar ve vadiler oluşturmakta ve fakat sahile ulaştıkları yerlerde erozyon materyali ve kumullarla ağzlarının tıkanması nedeniyle göller ve bataklıklar meydana getirmektedir. Bu göllerin başlıcaları Erikligöl, Kocagöl ve Sakarpınar gölüdür. İğneada Limanının kuzey, doğu ve güney kesimlerinde yeralan bu göllerin ve bataklık alanların hemen gerisinde Subasar (Longos) Ormanları başlamaktadır. (PAMAY 1967). Bu küçük göller ve çevresi yabanıl yaşam için çok uygun bir ortam oluşturmaktadır.

Yine, İğneada beldesi 40-50 m genişliğinde ve yaklaşık 10 km uzunluğunda kıyı şeridinde sahip olup doğal kumsalları ile turizm açısından büyük bir potansiyele sahip bulunmaktadır.

Demirköy İlçesine bağlı Sarpdere Köyü yakınındaki "Dupnisa Mağarası" da yörenin bir başka doğal zenginliği oluşturmaktadır. Bir doğa harikası olan bu mağara ülkemizin bilinen en uzun ilk on mağarasından biri olarak kabul edilmektedir.

Öte yandan, Demirköy ve İğneada çevresinde yapılan araştırmalar tantal, barit, altın, gümüş, bakır ve kaolin gibi madenlerin varlığını ortaya koymuştur (KARAÇAM 1995).

3. ORMAN KAYNAKLARI

Demirköy ve İğneada çevresinin en önemli doğal zenginliklerinden biri de orman kaynaklarıdır. Çok eski tarihlerden beri yörede yaşayan halk, ormancılık ile uğraşmış ve geçimini genellikle bu yolla sağlamıştır. Öte yandan, Demirköy ormanları uzun yıllar İstanbul başta olmak üzere Trakya'daki yerleşme yerlerinin yakacak odun ve odun kömürü gereksinimi karşılama önemli rol oynamıştır. Yine, Demirköy'deki demir madeninin ergitilmesi için gerekli yakıt maddesinin elde edilmesinde ve ayrıca, maden direği üretiminin yanı sıra yörede bir sanat ve meslek olarak kökleşmiş olan tarım aletleri ve araba yapımında, Trakya'da gelişmiş olan şarapçılığın gereksinme duyduğu fıçı tahtası yapımında ve Trakya demiryollarının döşenmesi sırasında gereksinme duyulan travers yapımında yöre ormanlarından geniş ölçüde yararlanılmıştır (ERASLAN 1954).

Yukarıda kısaca açıklanan ve daha çok odun üretimine yönelik yararlanmalar dışında, Demirköy ve İğneada ormanları Osmanlı İmparatorluğu döneminde av hayvanlarının zenginliği ile de ün salmış ve önemli bir av bölgesi olarak hizmet sunmuştur. Günümüzde yöre ormanları eski av hayvanları zenginliğini kaybetmiştir. Bununla beraber, Orman Bakanlığınca yapılan etüd-
envanter çalışmaları, yöre ormanlarında bir çok av hayvanı için doğal yaşam koşullarının bulunduğunu ve gerekli koruma önlemlerinin alınması durumunda av hayvanlarının üremelerinin mümkün olabileceğini ortaya koymuştur.

4. NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

Demirköy ilçesinin 2000 yılı genel nüfus sayımına göre toplam nüfusu 11.407'dir. Nüfusun 4.855' i İlçe merkezinde 6.552' si ise köylerde yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğu 12,0 kişi / km²'dir(Tablo 1).

Tablo 1: Demirköy İlçesi Nüfus Gelişimi

Yıllar	İlçe Nüfusu	Köy Nüfusu	Toplam Nüfus	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/ km ²)
1980	4345	7512	11857	945	12,5
1985	4332	7742	12474	945	13,2
1990	5203	7743	12946	945	13,7
1995	4880	6390	11270	945	11,9
2000	4855	6552*	11407	945	12,0

* İğneada Beldesi nüfus sayısı Köy Nüfusuna dahil edilmiştir.

Demirköy İlçesinde orman içinde 15 köy ve 1 belde bulunmaktadır. 1980-2000 yılları arasındaki dönemde genellikle Demirköy ilçesi orman köylerinde nüfus azalması görülürken; İğneada beldesi ile beldenin orman köylerinde nüfus artışı olmuştur. Bu durum Demirköy ilçesi orman köylerinde göç durumunun yaşanmakta olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, İğneada beldesinde yaz aylarında yöre dışı halkın ve yerli yabancı turistlerin gelmesi ile nüfus daha da artmaktadır.

5. ORMANLARDAN YAPILAN YARARLANMALAR

Demirköy ilçesinin yüz ölçümü 945 km² olup % 89'u ormanla kaplı bulunmaktadır. Bu nedenle Demirköy bir orman kasabası olarak nitelendirilmektedir. Ormanların işletme şekli ve niteliklerine göre durumu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Ormanların İşletme Şekli ve Niteliklerine Göre Durumu

İŞLETME ŞEKLİ	VERİMLİ (HEKTAR)	%	VERİMSİZ (HEKTAR)	%	TOPLAM	%
KORU	68645,5	91	1118,5	1	69764,0	92
BALTALIK	5861,5	8	124,5	-	5986,0	8
TOPLAM	74507,0	99	1243,0	1	75750,0	100

Demirköy ormanlarındaki genel ağaç serveti 15.191.000 m³'tür. Bunun 15.150.000 m³'ü yapraklı ve 41.000 m³'ü ise ibrelili ağaçlara aittir. Ormanların yıllık verimi (eta), kabuklu gövde hacmi olarak 100.000 m³ dolayındadır.

Ormanlardan yapılan orman ürünleri üretimi yıllar itibarıyla Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Ormanlardan Yapılan Orman Ürünleri Üretimi

ÜRÜN ÇEŞİTLERİ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tomruk (m ³)	30761	29088	32981	25954	29558	26476	24277	16513	45624
Maden Direği (m ³)	9317	8627	7195	6812	8086	5541	6486	5726	7255
Sanayi Odunu (ster)	4211	4630	5185	2578	3577	1517	1646	2285	5736
Sanayi Odunu (m ³)	108	129	61	79	234	18	-	16	9
Lif-Yonga Odunu (ster)	4423	3278	4084	6664	12292	11914	6008	22693	38124
Yapacak-Yakacak Odun (ster)	185617	179126	218032	250586	259866	215126	129567	128617	153553
Çubuk (ster)	604	663	698	612	671	604	663	698	612
Sırık (ster)	29	320	44	38	-	20	10	4	-

2004 yılı üretim programına göre ise 111.600 m³ endüstriyel odun ve 129.000 ster yakacak odun üretimi yapılması öngörülmüştür. Üretim giderleri olarak orman köylülerine ödenecek miktar 5,5 trilyon TL'dir. Ayrıca, orman köylülerine pazar satışı olarak sağlanan kazanç tutarı 1,5 trilyon TL dolayındadır.

Demirköy ormanlarından odun üretim dışında yapılan yararlanmaları ise, aşağıdaki biçimde özetlemek mümkündür.

- 2003 yılı sonuna kadar Demirköy ormanlarında genellikle 5 yıl süreli mermer ve granit madeni ocağı açma ve işletme izni ile kum, çakıl ve taş ocağı açma izni üzere toplam 4 adet izin verilmiştir.
- 1975-2003 yılları arasındaki dönemde Demirköy ormanlarında genellikle 49 yıl süreli çeşitli tesisler için toplam 41 adet izin verilmiştir.

1985-2003 yılları arasındaki dönemde Demirköy orman işletmesi mntıkasında kereste fabrikası, hızar ve şerit, marangoz ve torna atölyesi kurulması için toplam 69 adet izin verilmiştir.

- İğneada beldesinde son yıllarda orman içinde ve kenarındaki tarım alanlarında ve orman yasasının 2 B maddesine göre orman rejimi dışına çıkarılan alanlarda müteahhitler ve kooperatifler tarafından yapılan yazlık ve ikinci konutlar, turistik tesisler, eğitim kampları, dinlenme ve konaklama tesisleri gelişme göstermiştir.
- Yine son yıllarda büyük kentlerin yakınındaki ormanlara halkın çeşitli rekreasyon etkinliklerinde bulunmak amacıyla yönelişi, Demirköy ormanları üzerinde de bu türlü etkinliklerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Özellikle İstanbul-Edirne Otoyolunun yapılması ve bu ana arter üzerinde yer alan Çatalca, Çerkezköy, Çorlu, Lüleburgaz gibi yerleşim

birimlerinde aşırı ölçüde endüstri tesislerin kurulması, bu kentlerde ve Trakya bölgesinde nüfus artışına neden olmuştur. Bu artan nüfus rekreasyon etkinliklerinde bulunmak amacıyla Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında hafta sonu tatillerinde on binleri aşan sayılarla Demirköy Ormanlarına gitmektedirler. Sözü edilen bireyler rekreasyon etkinliklerini, orman içi rekreasyon alanlarında yaptıkları gibi, yöre ormanlarının her hangi bir yerinde de gerçekleştirmektedirler.

- Kış aylarında başta İstanbul olmak üzere değişik yörelerden avlanmak amacıyla Demirköy ve İğneada çevresine çok sayıda avcı gelmektedir. Yöreye, gereğinden çok gelen avcı, aşırı derecede avlanmakta ve av popülasyonunu olumsuz şekilde etkilemektedir.

Yukarıda sayılan yararlanma biçimlerinin hemen hepsinden daha da önemlisi Demirköy ormanlarının sahip olduğu su üretimi fonksiyonudur. Gerçekten, başta İstanbul olmak üzere Trakya bölgesindeki birçok kentimizin içme, kullanma ve endüstriyel su gereksinmesinin karşılanması bakımından Demirköy yöresindeki su kaynaklarından yararlanılması olanakları üzerinde önemle durulmaktadır.

Buraya kadar kısaca açıklanan ve yasal nitelikteki yararlanmalar dışında, yasal olmayan yollarla ormanlarda ağaç kesme, taşıma ve bulundurma başta olmak üzere hayvan otlatma, tarla açma ve yerleşme gibi yararlanmalar da söz konusudur.

Demirköy orman işletmesinde çeşitli nitelikteki bu yasal olmayan yararlanmalar nedeniyle 2003 yılı sonunda mahkemelerde görülmekte olan dava sayısı toplam 90'dır. Bunların 67'si hukuk mahkemelerinde, 23'ü ceza mahkemelerinde görülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Buraya değin yapılan açıklamalar ile varılan sonuçlar aşağıdaki biçimde özetlenebilir.

- Demirköy orman işletmesi ormanları yeraltı ve yerüstü kaynakları ile topluma çeşitli ürün ve hizmetler sunabilme potansiyeline sahip bulunmaktadır. Gerçekten Demirköy orman kaynakları odun üretimi yanında özellikle su üretimi, yaban yaşamı, turizm ve rekreasyon etkinlikleri yönünden de son derece önem taşımaktadır. Ormanların bu yararlarının toplumun isteklerine uygun biçimde sunulabilmesi her şeyden önce, çok yönlü yararlanma ilkesine ve sürdürülebilir ormancılık anlayışına uygun bir yönetimi gerekli kılmaktadır.
- Orman kaynaklarının düzenli ve sürdürülebilir biçimde işletilebilmesi ve yönetilebilmesi için orman köylülerinin ormanla ilişkilerinin de düzenlenmesi gerekir. Bunun için orman köylülerinin kalkındırılmasına yönelik etkinliklere gereken önem verilmeli ve çok yönlü bir nitelik taşıyan bu konuda devletçe tüm sektörlerin katkıları sağlanarak gerekli sosyo-ekonomik önlemler alınmalıdır.
- Ormanların korunmasını, bütünlüğünü ve denetimini zorlaştıran ve olumlu işlevlerini zayıflatan maden, taş, kum, kireç, vb ocakların açılması ve işletilmesi için verilen izinler ile kamu yararına olan bina ve tesisler için yapılan tesisler sınırlandırılmalı, kesin bir zorunluluk ve çok büyük bir toplumsal çıkar bulunmadıkça uygulanmamalıdır.
- Ülkemiz ölçeğinde alınacak genel yerleşme kararına bağlı olarak Trakya Bölgesi için bir bölge planlaması yapılmalıdır. Bu planlamayla yöre ormanlarının sürdürülebilirliği esas alınarak yararlanılması düşünülmelidir. Orman varlığının azalmasına neden olabilecek her türlü etkinlikten sakınılmalıdır.

- Toplumumuz bireylerindeki taşınmaz maldan rant edinme hırsı, yörede de ikinci, üçüncü konut sahibi olma yolunda yasal ve ahlaki kuralların çiğnenmesine yol açmaktadır. Bu yol ise başta ormanlarımız olmak üzere öbür doğal kaynaklarımızı da tahrip etmektedir. Bu tahrip sonunda sel, iklim değişiklikleri vb felaketlerle yine toplum karşılaşmaktadır.
- Demirköy ve İğneada yöresinde bulunan ormanlardaki ve kırsal alanlardaki av ve yaban hayvanlarının aşırı avlanmalardan uzak tutularak koruma altına alınması yaban yaşamının ve yöredeki avcılığın geleceği açısından gereklidir.

KAYNAKLAR

DEMİRKÖY Devlet Orman İşletmesi Kayıtları, 2003.

ERASLAN, İ., 1954: Trakya ve Bilhassa Demirköy Mıntıkası Meşe Ormanlarının Amenajman Esasları Hakkında Araştırmalar. O.G.M. Yayın No. 132/13, İstanbul.

KARAÇAM, N., 1995: Efsaneden Gerçeğe Kırklareli. Kırklareli Belediyesi Yayın No: 1, 720 s., Kırklareli

OGM, 2003: Demirköy Devlet Orman İşletmesi Kayıtları.

PAMAY, B., 1967: Demirköy- İğneada Longos Ormanlarının Silvikültürel Analizi ve Verimli Hale Getirilmesi İçin Alınması Gereken Silvikültürel Tedbirler Üzerine Araştırmalar. O.G.M. Yayın No. 451/43, İstanbul.